Studium 2 (2009) 116-129

Het Prins Leopold Instituut voor Tropische Geneeskunde te Antwerpen: een overzicht

ROLAND BAETENS*

Het Prins Leopold Instituut voor Tropische Geneeskunde te Antwerpen kan terugblikken op een honderdjarige geschiedenis waarbij onderwijs, onderzoek en dienstverlening centraal staan. Binnen dit beknopt overzicht beperken we ons tot het beantwoorden van drie algemene vragen: (1) Hoe zijn de Instituten voor Tropische Geneeskunde ontstaan, met name in België? (2) Welke zijn de stappen in de evolutie van het Instituut in het licht van zijn bezielers en zijn kerntaken? (3) Welke belangrijke figuren hebben aan deze evolutie gestalte gegeven en wat zijn hun voornaamste verwezenlijkingen?

Ontstaan van de Instituten voor Tropische Geneeskunde

Het antwoord op de eerste vraag moeten we zoeken in het tijdskader van het laatste kwart van de negentiende eeuw. In 'het Westen' startte een tweede industriële revolutie die gestuwd werd door nieuwe wetenschappelijke ontdekkingen op het vlak van de scheikunde, de natuurkunde en de geneeskunde. De technologische vooruitgang resulteerde echter in een koortsachtige zoektocht naar grondstoffen en afzetmarkten. Vanuit Europa trok een nieuwe kolonisatiegolf over de wereld die haar ideologische voedingsbodem vond in het imperialisme. In nauwelijks twintig jaar werd het gehele Afrikaanse continent opgedeeld. In België zou het persoonlijk initiatief van koning Leopold II leiden tot de oprichting van Congo-Vrijstaat, in 1885 erkend op de Conferentie van Berlijn. Pas in 1908 zou de Belgische staat, zij het zonder enthousiasme, het bestuur overnemen en werd Congo een kolonie.[1]

Allerlei verenigingen, de ene in wat bedektere vorm dan de andere, gingen het werk van de vorst promoten. De 'boom' van geografische genootschappen die in Europa tijdens de jaren 1870-1880 was ontstaan (waaronder te Antwerpen en Brussel in 1876), wees de weg en werd omstreeks 1900 gevolgd door een explosie van instituten voor tropische geneeskunde en afzonderlijke cursussen aan diverse faculteiten van geneeskunde, zoals te Londen en Liverpool (1899), Hamburg (1900), Bordeaux (1901), Parijs, Lissabon (1902), Napels (1903) en Marseille (1906). Omstreeks 1906 startten voor diergeneeskunde specifieke opleidingen in Londen, Liverpool, Berlijn en Turijn.[2]

* Naar aanleiding van het honderdjarig bestaan werd een wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd door een team bestaande uit R. Baetens, P. Gigase, S. Geerts, D. Le Ray, H. Van Balen, G. Van der Groen. Deze teksten zijn enkel te raadplegen op http://www.itg.be/internet/geschiedenis/index.html.

1 D.K. Fieldhouse, *Imperialisme* (vertaald uit het Engels) (Bussum 1975) 40-126; H.L. Wesseling, *Verdeel en heers: de deling van Afrika 1880-1914* (Amsterdam 1991); E. Van Grieken en M. Van Grieken-Taverniers, 'De onafhankelijke Congostaat 1885-1908', in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden* 9 (Zeist/Antwerpen 1956) 333-344.

2 *Rapport de la sous-commission* [Ministère de l'Intérieur et de l'Agriculture et Ministère des Sciences et des Arts] (Bruxelles 1909); R. Baetens, *Het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap van Antwerpen 1876-1976* (Antwerpen 1976).

Voor België liep er een dubbel spoor: het ene richtte zich op het organiseren van een vak 'tropische hygiëne', voor wie in Afrika een loopbaan wenste op te bouwen, het andere betrof een gespecialiseerde opleiding voor geneesheren en verpleegkundigen. Vanaf 1894 organiseerde de *Société Belge d'Etudes Coloniales* te Brussel cursussen van een tweetal maanden. In 1904 nam de Congo-Vrijstaat, feitelijk was dit Leopold II, het initiatief om een *Ecole Coloniale* te Brussel op te starten waar alle toekomstige ambtenaren een opleiding moesten volgen. Deze ambtenarenopleiding monde in 1920 uit in de oprichting, te Antwerpen, van een Hogere Koloniale School, die – in 1949 omgedoopt tot het Universitaire Instituut voor Overzeese Gebieden – tot de onafhankelijkheid van Congo zal blijven bestaan.

Naar aanleiding van de opening van een school voor tropische geneeskunde te Londen gingen ook in België stemmen op voor een dergelijk instituut.[3] In 1903 bekostigde Leopold II de wetenschappelijke expeditie J.E. Dutton, J.L. Todd en C. Christy, daartoe aangemoedigd door Sir Alfred Lewis Jones, de voorzitter van de Liverpool School en een goede relatie van de koning. Twee jaar later bracht Todd verslag uit. De bijzondere aandacht van de koning had alles te maken met de verwoestende gevolgen van de slaapziekte, die zijn levenswerk bedreigde. Todd getuigde:

> The numbers of deaths the past then years in the Congo are so colossal that we shrink from repeating them. It was found that from 30 percent to 50 percent of the population was infected in many of the villages along the route we followed between Lokandu and Cabinda. Only a very small percentage can be expected to recover. Therefore at least a third of the people inhabiting these districts will probably die of trypanosomiasis.[4]

Tevens insisteerde Todd op een gespecialiseerde vorming voor artsen in de tropen. In het najaar 1906 opende de 'Ecole de Médecine Tropicale' te Brussel haar deuren. Een pleidooi om de school te Antwerpen te vestigen, omwille van de haven en naar buitenlands voorbeeld, vond geen gehoor.[5]

Men kan de vraag stellen of het initiatief van de vorst enkel werd ingegeven door zijn bekommernis voor de gezondheid van de koloniale en inlandse bevolking. Het catastrofale verlies aan arbeidskrachten op een ogenblik dat de exploitatie van ondermeer de rubberplantages hoge winsten opleverde en daarenboven belangrijke infrastructuurwerken werden aangevat, woog zwaar door in de besluitvorming. Niettemin bleven deze inspanningen onvoldoende. De opbouw van medische diensten verliep moeizaam. Rond 1900 waren slechts 25 à 30

3 *Le Mouvement Géographique* 21 (13novembre 1904) kol. 542-543-544; Chr. Monheim, 'L'Enseignement Colonial', in: *L'expansion belge et exportation réunies* (1931) 43-48; R. Cornet, *Bwana Muganga. Hommes en blanc en Afrique noire* [Académie Royale des Sciences d'Outre-Mer] (Brussel 1971) 184-199.

4 J.E. Dutton & J.L. Todd, 'Reports of the expedition to the Congo 1903-1905, distribution and spread of sleeping sickness in the Congo Free State', *Memoirs (of the) Liverpool School of Tropical Medicine* 18 (1906) 23-38; P.G. Janssens, 'Etat indépendant du Congo et maladie du sommeil', *Societas Belgica Historiae Medicina* [Proceeding of the XXXIInd International Congres on the History of Medicine, Antwerp 1990] (1991) 1003-1015; M.F. Lechat, 'L'expédition Dutton-Todd au Congo (1903-1905) de Boma à Coquilhatville)', *Annales de la Société Belge de Médecine Tropicale* 44 (1964) 493-512; J. Burke, 'La maladie du sommeil et son traitement', in: P.G. Janssens, M. Kivits & J. Vuylsteke (eds.), *Médecine et hygiène en Afrique Centrale de 1885 à nos jours* (Brussel 1992) 1482-1495.

5 *Le mouvement Géographique* 22 (1905) kol. 35; 23 (1906) kol. 527; *La Belgique médicale* (1906) 573.

In het gerenoveerde Capucinessen-klooster (St.-Rochusstraat huist tegenwoordig het departement Volksgezondheid

geneesheren in overheidsdienst werkzaam. Daarnaast bestond een rudimentair net van opvang en verzorging uitgebouwd door de missies en enkele ondernemingen.[6]

Het geeft ook te denken dat maar ongeveer 2 procent van het budget van de Congo-Vrijstaat naar gezondheidszorg ging, tegen 36 procent naar het leger. Pas na de overname door België kwam er een verbetering. Dit bleek ondermeer uit de oprichting van een departement 'Service de l'hygiène'. Het concept van de Congo-Vrijstaat was die van een financiële en industriële onderneming; een rol die later door het groot-kapitaal werd overgenomen.[7] Er is echter nog een bijkomende verklaring te geven voor Leopolds initiatief om een school op te richten. De wreedheid van Leopolds regime werd fel aangeklaagd, ondermeer door de Britse consul Roger Casement, en leidde tot de oprichting van de *Congo Reform Association* onder leiding van Edmund D. Morel. De financiële steun aan Tods expeditie, de giften aan de Liverpool School – in het totaal 120.000 BF – en het toekennen van een krediet van 300.000 BF voor onderzoek, alsmede het uitloven van een premie van 200.000 BF voor wie een afdoend geneesmiddel tegen slaapziekte ontwikkelde; dat alles kan ook geïnterpreteerd worden als een instrument om het imago van de vorst op te krikken; het kan zelfs beschouwd worden als zwijggeld ten aanzien van de Britse campagne tegen Leopold II.[8]

6 J.-L. Vellut, 'La médecine européenne dans l'état indépendant du Congo (1885-1908)', in: Janssens, Kivits & Vuylsteke (eds.), *Médecine et hygiène en Afrique centrale* (n. 4) 65.

7 Ibidem 67.

8 R. Von Albertini, *Europäische Kolonialherrschaft 1880-1940* [Beiträge zur Kolonial – und Uberseegeschichte, Band 14] (Stuttgart 1985) 295; J. Stengers, 'The Congo Free State', in L.H. Garm & P. Duignan (eds.), *Colonialism in Africa 1870-1960* (London 1969) 270-272, 281; M. Ferro, *Colonization. A global history* (Londen / New York 1997) 33; A.M. Delathuy, *E.D. Morel tegen Leopold II en de Kongostaat* (Antwerpen 1985); D. Van Groenweghe, *Rood Rubber. Leopold II en zijn Kongo* (Leuven 2004). Over Casement, zie: B. Inglis, *Roger Casement* (London 1973).

Mijlpalen in de evolutie van het instituut

Dr. Jean Emile Van Campenhout (1865-1956), die te Leopoldstad (het huidige Kinshasa) een laboratorium had geleid en die zeer verdienstelijk werk had geleverd, voornamelijk op het vlak van malaria en de filariasis, doceerde na zijn terugkeer in België het vak 'Tropische Hygiëne' aan de 'Ecole Coloniale' en kreeg daarna de leiding over de 'Ecole de Médecine Tropicale'. Hij mag beschouwd worden als de stichter en pionier van de tropische geneeskunde in Congo.[9] Een tweede belangrijke figuur was professor dr. Charles Firket (1852-1928), die vanaf 1896 een facultatieve cursus over de pathologie van de tropische gebieden doceerde aan de Luikse universiteit.[10] Enkele jaren later zou prof. dr. Paul Van Durme (1877-1947), na een specialisatie te Liverpool en Londen, een gelijkaardig initiatief ontplooien aan de universiteit van Gent.[11]

Met het overlijden van koning Leopold II kwam de erfenis van Congo-Vrijstaat in handen van de Belgische staat en kreeg de School in 1910 een wettelijk statuut. Ze werd geleid door een directeur die tevens als docent optrad en stond onder toezicht van het Ministerie van Koloniën. Prof. dr. Alfons Broden (1875-1929), die het laboratorium van Van Campenhout had overgenomen, kwam omwille van gezondheidsredenen terug naar België en werd op 21 november 1911 belast met de leiding van de School. Hij zou tot 1929 in functie blijven.[12] Van Campenhout deed tijdens de oorlog dienst in het leger en kreeg daarna een aanstelling op het Ministerie van Koloniën.

Vanaf het begin hoorde bij de School een hospitaal, de 'Villa Colonial', gevestigd in Watermaal-Bosvoorde. In 1914 verhuisde de School naar het kasteel Duden in Vorst bij Brussel. Daar zou ze bijna 20 jaar gehuisvest blijven. Het docentencorps bestond uit een vijftal professoren, waarvan vier deeltijds en één directeur-lesgever. Het budget was al die jaren onder de maat. Ter vergelijking: in 1922 kon het Instituut voor Tropische Geneeskunde rekenen op een bedrag van 108.400 BF en het koloniaal museum van Tervuren op 637.000 BF![13]

De verhuizing naar Antwerpen was een tweede, zij het een lastige, mijlpaal in de geschiedenis van de School. Op 21 oktober 1922 richtte een Commissie voor de Verbetering van het Hoger Onderwijs een aanbeveling tot de Minister van Wetenschappen en Kunst. Ze drukte de wens uit dat 'de bijzondere opleiding der coloniale geneesheren in één enkele school voor tropische geneeskunde zou worden ingericht met zetel te Antwerpen'. Gedacht werd aan de Hogere Koloniale School die de taak van de Ecole de Médecine Tropicale zou overnemen. De minister maakte de boodschap over aan zijn collega van Koloniën. Dat was Louis Franck, liberaal gemeenteraadslid te Antwerpen en ook volksvertegenwoordiger. Vermoedelijk paste dit verzoek Francks beleid om zijn vaderstad te promoten. Zijn beslissing van 21 november 1923 om de Hogere Koloniale School om te vormen tot een koloniale Hogeschool met drie faculteiten, waarvan één een faculteit voor tropische geneeskunde zou worden, past in deze strategie. Hij vond steun bij de Antwerpse burgemeester Frans Van Cauwelaert. Nadat Franck in 1925 plaats moest maken voor zijn opvolger, Henri Carton de Wiart, verhinderde deze

9 A. Dubois, 'Van Campenhout (Jean-Emile) (1865-1956)', in: *Biographie Belge d'Outre-Mer* (1968) 167-171.
10 R. Bruynoghe, 'Firket Charles 1852-1928', in: *Biographie coloniale belge*, 1 (Brussel 1948) kol. 375-377.
11 F. Thomas, 'Paul van Durme 1877-1947', in: *Liber Memorialis Faculteit Geneeskunde Universiteit Gent* (1960) 60-61.
12 Archieven Instituut Tropische Geneeskunde (hierna aangeduid als ITG) 1.7.3.1.1., brief van directeur Broden, 30.1.1919; 1.4.1.6, K.B 30 september 1910.
13 Archieven ITG, Fonds Dubois, 10, brief van Broden 23.12.1911; 11, brief van Minister van Financiën 13 juli 1912; 1.4.1.1, brief van 29.11.1923.

laatste de uitvoering van Francks besluit, onder druk van een Brusselse lobby, die van een verhuizing niet wilde weten.[14]

In 1925 bezocht Prins Leopold de kolonie en stelde toen vast dat de gezondheidszorg daar bijzonder te wensen overliet. Nog datzelfde jaar werd aan de Nationalestraat te Antwerpen de eerste steen gelegd van het Provinciaal Instituut voor Hygiëne. Twee jaar later bezocht de prins de werf en sprak daarbij de hoop uit dat de gezondheidszorg voor de inlandse bevolking van de kolonie zou verbeteren. Daartoe moesten meer artsen overtuigd worden van de noodzaak om naar Congo te vertrekken. Emiel Francqui, vertrouweling van het hof, Minister van Staat en later gouverneur van de Generale Maatschappij van België, nam hiertoe het voortouw, daarin gesteund door de gouverneur van Antwerpen, George Holvoet, door Van Cauwelaert en door Jean Willems van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek. Koning Leopold III zou hierover later aan één van zijn medewerkers toevertrouwen: 'Je m'étais adonné de tout coeur à cette tâche et je suis encore fier d'avoir pu, notamment grâce à Francqui, la mener à bonne fin'.[15]

De samenwerking tussen de stad Antwerpen en de provincie resulteerde uiteindelijk in de verhuur van het provinciegebouw aan de Nationalestraat, uitgebreid met enkele gronden die de stad onteigend had. Naast het geplande Instituut voor Tropische Geneeskunde kwam hier ook een ziekenhuis. Het idee om aan de Koloniale Hogeschool een faculteit tropische geneeskunde op te richten, vond dus geen doorgang.

Op 11 februari 1931 werd door de Belgische regering, vertegenwoordigd door de Ministers van Financiën en van Koloniën, samen met twee vertegenwoordigers van de *Education Foundation van de Commission for Relief in Belgium* een instelling van openbaar nut opgericht onder de naam 'Instituut voor Tropische Geneeskunde Prins Leopold'. Het eerste artikel van de notariële stichtingsakte omschrijft het doel: de opleiding van koloniale geneesheren en gezondheidsagenten, het onderzoek van tropische ziekten en het inrichten van laboratoria en ziekenhuizen. De vroegere 'Ecole de Médicine Tropicale' met het bijhorende ziekenhuis werd opgeheven en vond een opvolging in het nieuwe Instituut; ook de activa werden aan de nieuwe stichting overgedragen. Daarenboven stelde de Staat 10 miljoen BF ter beschikking en 1,5 miljoen BF subsidie gedurende vijf jaar. Doordat ook een fonds werd aangesproken (het Fonds Niederfullbach), werd in feite 25 miljoen BF vrijgemaakt.

Een directeur kreeg de dagelijkse leiding over het Instituut, waarbij een Beheerraad (Raad van Bestuur) de belangrijkste beslissingen nam. De raad was samengesteld uit vertegenwoordigers van de ministeries van Koloniën en Binnenlandse Zaken, de provincie en de stad Antwerpen, de Universitaire Stichting en het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek, het Rode Kruis en een vertegenwoordiger van iedere universiteit.

Hoewel de programma's onderworpen waren aan de goedkeuring van de Minister van Koloniën werd het Instituut in hoge mate autonoom beheerd en had het een strikt neutraal statuut. Voor het eerst werd ook wetenschappelijk onderzoek een kernopdracht van het Instituut. Instellingen van openbaar nut behoorden tot de privaatrechterlijke sfeer en dus dienden jaarlijks begrotingen, rekeningen en een jaarverslag te worden gepubliceerd. Op te merken valt dat er in deze tijd nog geen sprake is van een universitair statuut.[16]

14 E. Tritsmans, *85 Jaar Provinciaal Instituut voor Hygiëne* [Provincie Antwerpen] (Antwerpen 1982); A. Picavet, *Baron Georges Holvoet* (Roeselare 1998) 90; Archief Ministerie van Buitenlandse Zaken, 1ste Directoraat 756, brief van P. Charles 3 mei 1935; *Parlementaire Annalen* 10 juni 1924, 1445.

15 Archieven ITG, 1.7.9.2.3, nota 28-9 en 23.12.1927; Picavet, *Baron Georges Holvoet* (n. 14) 912; G. Kirchen, *L'Education d'un Prince* (Brussel 1984) 116.

16 Archieven ITG, 1.1.1. Verslag Raad van Bestuur 11 februari 1931; *Belgisch Staatsblad* 4-5 mei 1931, 2642-2646; Nota juridisch statuut s.d.; Nota M. van Boven 8.9.1989.

In het najaar van 1933 startten de lessen aan de Nationalestraat 155 onder de leiding van prof. dr. Alfons Rodhain (1876-1956). De verhuizing naar Antwerpen en de inrichting van de nieuwe lokalen was zijn werk. Na de oorlogsjaren slaagde hij erin om, naast zichzelf, ook een vertegenwoordiger van het professorenkorps zitting te laten hebben in de Raad van Bestuur. Hij bracht ook een uitwisseling tot stand tussen het Instituut en de gezondheidsdiensten van de kolonie. Klachten over een te zware lesopdracht bemoeilijkten echter het wetenschappelijk werk.[17] Hij bleef in dienst tot 1947 en werd na het bereiken van de leeftijdsgrens opgevolgd door Prof. Dr. Albert Dubois (1888-1977). Evenals zijn voorgangers was Dubois zijn loopbaan in de kolonie begonnen in het laboratorium en het hospitaal van Leopoldstad. Terug in België werkte hij van 1924 tot 1928 in het laboratorium voor bacteriologie van de Leuvense hoogleraar R. Bruynoghe. In 1929 volgde zijn aanstelling tot hoogleraar in de tropische pathologie te Antwerpen. Hij bleef er tot zijn pensioenleeftijd (1957).[18]

Het directoraat van Rodhain en Dubois overkoepelde op twee jaar na de gehele periode vanaf de start in 1933 tot aan 1960, het jaar dat de kolonie onafhankelijk werd. Rodhain had de tijdsomstandigheden tegen. De depressie van de jaren dertig en de Tweede Wereldoorlog lieten hun sporen na. Desondanks wist hij het Instituut een stevig fundament te geven, hierin gesteund door zijn collega's en de Raad van Bestuur. Als secretaris van het tijdschrift van de Belgische Vereniging voor Tropische Geneeskunde had hij de controle op de inhoud van de bijdragen. In die hoedanigheid nam hij in 1934 het initiatief om samen met de Nederlandse Vereniging voor tropische Geneeskunde, opgericht in 1907, ontmoetingen te realiseren die tot een traditie zouden uitgroeien. Rodhain stond in contact met vele belangrijke wetenschappelijke instellingen, onder andere The Rockefeller Institute of Medical Research, de Liverpool School en het Pharmacologisch Instituut van de Universiteit Bonn. Op het lokale vlak bracht hij samenwerking tot stand tussen het labo van de provincie, het Instituut Born-Bunge, de Zoo en het Stuyvenbergziekenhuis. Het Bunge Instituut is tegenwoordig een onderzoekscentrum verbonden aan de Universiteit Antwerpen en is vooral gespecialiseerd in de studie van neurologische aandoeningen. Met meer dan 300 wetenschappelijke publicaties op zijn naam kreeg Rodhain internationale erkenning. Ook Dubois was internationaal actief met wetenschappelijke zendingen naar de Verenigde Staten, Indië (lepra) en Afrika, onder andere in opdracht van het Rode Kruis.

Door de gehele koloniale periode heen bleef het Instituut afhankelijk van de toelagen van het Ministerie van Koloniën. Deze bleven al die tijd ontoereikend. Een gevolg daarvan was de trage groei van het personeelskader, dat aan de vooravond van de onafhankelijkheid van de kolonie uit 60 eenheden bestond, waarvan 13 professoren (merendeels in deeltijd-aanstelling). Toen in de vijftiger jaren directeur Dubois omwille van de toename van patiënten voor het ziekenhuis meer ruimte vroeg, stelde de Minister van Koloniën voor om naar Tervuren te verhuizen. Door de tussenkomst van Frans van Cauwelaert werd een uitvoering van dit plan verhinderd. De provincie Antwerpen toonde zich bereid de grond voor de uitbreiding gratis ter beschikking te stellen. Nochtans bleef de bevoegde minister kibbelen over de prijs van de uitbreiding.[19] De dekolonisatie maakte een einde aan dit getreuzel.

Mocht men wel meer verwachten? De kolonie was een onderontwikkeld land gebleven; de groei was beperkt tot de kapitalistische sectoren van de economie. In 1960 schrok de rege-

17 Archieven ITG, Annex Belgisch Staatsblad 22.3.1947, 361; 1.5.2.21 e.v. 6 juli 1957; A. Dubois, 'Rodhain Jérome', in: *Biographie nationale* 35 (1970) kol. 631-635.

18 Archieven ITG, Fonds Dubois 18; 30 Varia; Liber Jubilaris (1963)

19 Archieven ITG, 1.5.1.2.3, verslag 23.2 en 8.6.1953; 1.5.1.28, verslag 8.2.1958; 1.5.2.2, Verslag Raad van Bestuur 12.6 en 13.11.1954, 25.5.1957, 22.11.1958

ring van het moederland van de slechte toestand van de openbare financiën van Congo.[20] De verantwoordelijke overheid was zich altijd in zelfgenoegzaamheid blijven wentelen. De historicus Marc Ferro laat hieromtrent geen twijfel bestaan. 'The Belgians were convinced that they were the best of all colonizers'.[21] Begrijpelijk dat in zulk klimaat het Instituut karig bedeeld werd.

Wanneer het Instituut, ondanks de bescheiden middelen, toch internationaal erkenning wist te verwerven op het vlak van onderwijs en onderzoek dan was dit grotendeels te danken aan de onverdroten werkkracht en de kwaliteiten van zijn personeel. Laten we daarom even een balans opmaken voor deze periode.

Activiteiten (1906-1960)

Op onderwijsvlak organiseerde de regering van de Congo-Vrijstaat vanaf 1904 voor afgestudeerde geneesheren en dierenartsen lessen in de vakken ziekteleer, hygiëne, kliniek en microscopische diagnose.[22] Vanaf 1910 volgen ook missionarissen en enkele apothekers deze lessen (theorie en labo); er waren aanvankelijk drie sessies per jaar voorzien, die later tot twee werden herleid. Gaandeweg kreeg het programma met de organisatie van de cursussen protozoölogie, parasitologie en exotische ziekteleer meer inhoud. Na de Eerste Wereldoorlog volgen ook cursussen voor missiezusters en gezondheidsagenten (lagere cyclus). Er was immers een tekort aan artsen in de kolonie. Van bij de aanvang bekwaamden ook enkele dierenartsen zich verder met een aangepast programma.

Van 1906 tot 1933 lieten 626 artsen zich te Brussel inschrijven (91 procent geslaagden). Deze colleges werden uitsluitend in het Frans gegeven. Tevens volgden 1222 studenten de lagere cyclus (81 procent geslaagden). Daarnaast waren er nog 50 dierenartsen en 17 apothekers. Vanaf 1931 konden de lessen voor de lagere cyclus ook in het Nederlands worden gevolgd; pas in 1937 gebeurde dit ook in de hogere afdeling. Na de verhuizing naar Antwerpen werd gestart met colleges over de tropische veterinaire pathologie door een professor van de School voor Veeartsenijkunde van Kuregem. Aanpassingen in het programma verliepen bijzonder stroef omdat het Ministerie van Koloniën hierin het laatste woord had.

Rodhain wenste nochtans het onderwijs uit te breiden met lessen over hematologie, helminthologie en mycologie. De uitbouw van deze vakken verliep moeizaam wegens een tekort aan leerkrachten. Tijdens de koloniale periode hadden de opeenvolgende directeurs van de School en de meeste docenten een aantal jaren veldwerk verricht in Congo. Ook hadden zij onderzoek gedaan in het laboratorium van Leopoldstad.[23] Het onderzoek gebeurde individueel, met beperkte budgetten en kon door wetenschappelijke zendingen en gerichte expedities bestendigd worden. Vanaf 1933 organiseerde Rodhain te Antwerpen vier laboratoria: voor protozoölogie, tropische pathologie, parasitologie en bacteriologie.[24] Met de komst van Stefaan Pattijn (1927-2008) kwam ook een afdeling tropische virologie tot stand.

20 J.-L. Vellut, 'Dekolonisatie van Kongo 1945-1965', in: *Algemene Geschiedenis van de Nederlanden*, 15 (Haarlem 1979) 408-410, 417.

21 Ferro, *Colonization* (n. 8) 335.

22 De gegevens over het onderwijs zijn ontleend aan het uitvoerige hoofdstuk van P. Gigase. Zijn informatie berust op archiefbronnen en de verslagen van de Raad van Beheer.

23 We raadpleegden hiervoor het hoofdstuk van D. Le Ray; zie onder andere ook P.G. Janssens & J. Burke, 'Les trypanosomiases africaines', in: Janssens, Kivits & Vuylsteke (eds.), *Médecine et hygiène en Afrique centrale* (n. 4) 1399-1535; M. Kivits, 'Développement des Services de Santé', in: *Ibidem*, 83-160; P. Janssens, 'Etat indépendant du Congo et maladie du sommeil' [Actes du XXXIIe Congrès Internationale d'Histoire de la Médecine, Anvers, 1990], *Societas Belgica Historiae Medicina* (1991) 1003-1015.

24 Archieven ITG, 1.4.1.7.6, nota Rodhain 1930-1931.

Het wetenschappelijk zoekwerk richtte zich in de eerste plaats op de bestrijding van de slaapziekte. Zo ontdekte en beschreef Broden de 'Trypanosoma Congolese', die zijn naam kreeg, en ontwikkelde samen met Rodhain met succes een behandeling met antimonium voor endeldarm of blaasbilharziose. Ook Rodhain verwierf faam met de bestrijding van de Afrikaanse Trypanosomiasis en de Filariasis. Hij bestudeerde grondig de pathogenese van klinische verschijnselen en het voorkomen van Adenolymfocele bij Onchocerciasis. Ook legde hij zich toe op de studie van malaria. Dubois en zijn medewerkers volgden het spoor van hun voorgangers. Zo ontwikkelde Dubois nieuwe middelen voor de diagnose en de behandeling van slaapziekte. Gezien het grote aantal publicaties dat uit deze kring voortkwam (alleen Rodhain had er al zo'n 300), doet deze summiere samenvatting onvoldoende recht aan de verdiensten van deze vorsers. Het is evident dat dit veldwerk en de transfer van kennis en ervaring in Congo naar het Instituut onmisbaar was voor het voortbestaan ervan. Bij deze evolutie valt het op hoe de staf van professoren er steeds in slaagde op het internationale forum aanwezig te zijn. De oprichting in 1947 van een Institut pour la Recherche Scientifique en Afrique Centrale (IRSAC) is daar een illustratie van.

Het studiemateriaal kwam niet enkel voort uit het veldwerk in de kolonie, maar ook uit het onderzoek aan patiënten (zeelieden, kolonialen) die verzorgd werden in het door het Instituut beheerde ziekenhuis. Het was daarenboven de bedoeling klinische gevallen aan de studenten voor te stellen. De 'villa coloniale' in Watermaal-Bosvoorde deed van 1895 tot 1921 dienst als ziekenhuis, maar werd toen vervangen door een nieuwe kliniek ('Leopold II' op de steenweg naar Alsenberg te Ukkel). Bij de verhuizing naar Antwerpen sloot dit ziekenhuis zijn deuren en kwam er een nieuw gebouw tot stand, direct naast de lokalen van het Instituut. Het was uitgerust met een operatiezaal en een laboratorium. Ook kreeg het een radioloog toegewezen. In 1950 bood het ziekenhuis plaats aan 37 bedden en werden er gemiddeld 25 patiënten verzorgd. Drie artsen, 17 verpleegkundigen en 13 laboranten stonden in voor de dagelijkse werking. Over de gehele periode 1906-1960 werden 2250 diploma's aan artsen uitgereikt en 160 aan dierenartsen; daarnaast leverde de School 4066 getuigschriften voor de lagere cyclus af op de Franse en 348 op de Nederlandse taalrol.[25]

Nieuwe horizonten – Een keerpunt (1960-1976)

De nieuwe directeur Prof. Dr. Pieter-Gustaaf Janssens (1910-2005) verbleef van 1937 tot 1949 in de kolonie als geneesheer-hygiënist voor het personeel van de goudmijnen van Kilo Moto. Hij bestudeerde er ondermeer paludisme en voerde onderzoek naar silicose en kindersterfte. Terug in het land volgde zijn aanstelling tot kliniekhoofd en titularis van de leerstoel Tropische Pathologie aan het Instituut te Antwerpen. Als directeur (1958-1976) was zijn grootste verdienste de redding en transformatie van de School na de onafhankelijkheid van Congo. In overleg met zijn collega's en de Raad van Bestuur kwam er een heroriëntering van onderwijs en research naar meer algemene problemen van het zuidelijk halfrond en werd het beleid afgestemd op de noden van de Wereldgezondheidsorganisatie waaraan hij als adviseur verbonden was. Een ander type studenten, nu georiënteerd op de ontwikkelingslanden, diende zich aan. Het kwam er nu op aan de eigenheid van het Instituut te beklemtonen en haar interuniversitaire karakter uit te spelen door wetenschappelijke specialisaties aan te bieden die aan de gewone universiteiten niet bestonden. Door het wegvallen van de kolonie moest nu een eigen kader worden uitgebouwd. Ook de nood aan een 'fieldstation' deed zich voelen. Janssens zocht een uitweg via privé-instellingen, zoals het Nationaal Fonds voor

25 We steunen hiervoor op het hoofdstuk van P. Gigase.

Wetenschappelijk Onderzoek en de nieuwe dienst van de Administratie voor Belgische Ontwikkelingssamenwerking (ABOS).

De eerste voorzichtige contacten tussen het Instituut en de nieuwe Antwerpse universiteit werden gelegd; de Raad van Bestuur hield echter aan het autonoom karakter van de instelling. In 1965 verscheen de wet op de universitaire expansie. Deze erkende officieel de kandidatuursopleidingen in de humane wetenschappen – geleid door de Jezuïeten – en de kandidatuur exacte wetenschappen en geneeskunde van het Rijk. Ook de bestaande Handelshogescholen kregen een universitair statuut. In 1971 kwam de Universitaire Instelling Antwerpen tot stand, die zou instaan voor de licenties en doctoraten. Samen met de Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius en het Rijks Universitair Centrum Antwerpen vormden ze de confederatie 'Universiteit Antwerpen'. Inmiddels is de Universiteit Antwerpen versmolten tot één geheel.

De ingrijpende wijzigingen in het politieke landschap vereisten ook een aanpassing van de statuten die in 1965 en 1966 door de Raad werden goedgekeurd. Iedere verwijzing naar Congo verdween; de samenwerking met universitaire centra werd mogelijk, de samenstelling van de Raad aangepast. De bekrachtiging door een Koninklijk Besluit bleef echter uit; het Ministerie van Justitie talmde, bevreesd voor een bevoogding door het Ministerie van Onderwijs en voor de aansluiting bij de nieuwe universitaire instelling te Antwerpen.[26] De toename van het aantal studenten en van het personeel leidde tot het optrekken van een nieuwe verdieping: de Raad ging tevens over tot de aankoop van de gebouwen (1968).

Verdere internationalisering (1976 -)

Met de komst van prof. dr. Luc Eyckmans (*1930) als directeur (1976-1995) werd door middel van vijfjarenplannen de efficiëntie in het bestuur verder opgevoerd.[27] Dankzij een substantiële uitbreiding van de externe fondsen slaagde Eyckmans erin de begroting in evenwicht te brengen. De toelage van het Ministerie van Onderwijs was reeds vroeger opgetrokken. Eyckmans bouwde aan een 'Association of European Institutes and Schools of Tropical Medicine and International Health'. Hij wist de banden met het ABOS aan te halen en zette stappen naar een voorkeurssamenwerking met afzonderlijke instituten, Bazel en Liverpool op kop. Tevens verbeterde hij de contacten met de oud-studenten teneinde de netwerken van het Instituut verder te verbeteren.[28] De officiële goedkeuring van de nieuwe statuten was een van de markantste feiten uit Eyckmans directoraat. De krachtdadige tussenkomst van de nieuwe voorzitter van de Raad van Bestuur, gouverneur Andries Kinsbergen, leidde uiteindelijk, 30 jaar na de onafhankelijkheid van Congo, tot de publikatie van de statuten in het *Staatsblad* van 23 december 1993. De federalisering van de Belgische Staat hevelde de onderwijsbevoegdheden tenslotte over naar het Ministerie van Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, met als gevolg een aanzienlijke verhoging van de subsidies. Een van de laatste bestuursdaden van Eyckmans was het fuseren van de *Annalen* van de Belgische Vereniging voor Tropische Geneeskunde met drie andere tijdschriften tot een nieuw Europees tijdschrift *Tropical Medicine and International Health*.[29]

26 'Hommage au Directeur le Professeur P.G. Janssens', in: *Médecine d'Afrique Noire* 24 (1977) 55-57; Interview in *Bannales* 1985 nr.7; C.V. van P.G. Janssens.

27 Archieven ITG, 1.5.1.1. – 1.5.1.30, 27.1.1962, 16.10.1965; 1.1.3 statuten.

28 Archieven ITG, Jaarverslagen 1977-1986; interview L. Eyckmans 2.5.2005.

29 Interview A. Kinsbergen 1.6.2004; Archieven ITG, 1.4.3. 1-2 management 1986-1990; L. Eyckmans. *Voorstel tot beleidslijnen voor het Instituut voor Tropische Geneeskunde 1990-1995* (intern document); 1.7.9.6.3.5; Nota TropMedEurope 1987; *Belgisch Staatsblad* 23-12-1993, 10033-10034.

Medio jaren negentig trad een nieuwe en jonge generatie bestuurders aan, die de koloniale periode niet meer had gekend. Gouverneur Camille Paulus verving zijn voorganger Kinsbergen als voorzitter van de Raad van Bestuur. Directeur prof. dr. Brune Gryseels (*1954) nam het roer over van Eyckmans. Hij was negen jaar verbonden geweest aan de universiteit van Leiden en vertrouwd met internationale onderzoeksgroepen. Een van zijn eerste taken bestond in het afsluiten van raamakkoorden met de Vlaamse universiteiten, de universiteit Antwerpen op kop, en waardoor via uitwisselingen van studenten en professoren voortaan ook doctoraten konden worden afgegeven. In de jaren 1998-1999 erkenden ministeriële besluiten het Instituut als het enige Belgische referentiecentrum voor diagnose en behandeling van tropische ziekten. Het Staatssecretariaat voor Ontwikkelingssamenwerking sloot eveneens een historisch raamakkoord af, zodat de vele activiteiten nu gebundeld konden worden in concrete vijfjarenplannen. In mei 1999 erkenden Regering en Parlement van de Vlaamse Gemeenschap het Instituut decretaal als een 'instelling van openbaar nut voor postinitieel onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en dienstverlening'. Dat hield in dat ook voortgezet academisch onderwijs aangeboden kon worden en dat Master-diploma's afgegeven mochten worden. Eindelijk waren de diploma's wettelijk beschermd.[30] Hetzelfde jaar sloot het Instituut met de Minister van Onderwijs een eerste beheersovereenkomst voor de duur van vijf jaar. Net als aan de reguliere universiteiten wordt de kwaliteitscontrole met interne en externe evaluatie gewaarborgd. Auditteams stelden vast dat het Instituut in vrijwel alle opleidingsprogramma's uitstekend presteerde; alle mastercursussen kregen de hoogste quotering. Het lag voor de hand dat een tweede vijfjarenplan (2003-2007) met het Directoraat-Generaal voor Internationale Samenwerking (DGIS) werd afgesloten.

Het einddoel blijft vandaag de dag de duurzame armoedebestrijding door het verbeteren van gezondheid en gezondheidszorg. De *Conference Health Care for All*, te Antwerpen georganiseerd op 25-26 oktober 2001, stelde een verklaring op waarin de 'toegankelijke gezondheidszorg voor allen' als een fundamenteel mensenrecht is aangemerkt.[31] Om dit alles na te streven beschikte het Instituut in 2004 over 346 werknemers, het equivalent van 310.2 voltijdse posities: 44 procent heeft een universitair diploma. In de voorbije tien jaar was de personeelsbezetting met ruim 34 procent gestegen en het aantal onderzoekers zelfs met 50 procent. Tegenover 1995 waren de inkomsten met 16 procent toegenomen en bedroegen ze 37 miljoen euro (2004).[32]

Activiteiten (1960-)

De post-koloniale periode bracht wijzigingen in het lesprogramma. Men trachtte tegemoet te komen aan een dubbele vraag: (1) het opleiden van Westerse geneesheren die voor een korte periode wilden gaan werken in de tropen. In de college's kregen de socio-economische achtergronden en hun weerslag op de volksgezondheid daarom meer aandacht. (2) voldoen aan de vraag naar inlands geschoold medisch personeel in de ontwikkelingslanden.

Uit deze zorg groeide in 1970 de nieuwe Eenheid voor Navorsing en Onderwijs in de tropische Volksgezondheid (ENOV), de voorbode van het latere geïntegreerde Departement Volksgezondheid, die ook de Eenheden Voeding en Epidemiologie omvatte. De vorming van specialisten uit het zuidelijk halfrond die de gezondheidsdiensten in hun thuisland zouden leiden kon aldus verzekerd worden. Daarenboven vervulden de docenten opdrachten in het buitenland. Zo werden ze belast met de heropbouw en organisatie van de personeelszorg in Kasongo (Congo) (1970-1990) en verleenden hun medewerking aan projecten in verschei-

30 Archieven ITG 1.1.1. A11, jaarverslagen 1995-2000.
31 Archieven ITG, Audit report, 29 april 2003; dossier DGIS, P1-4; jaarverslagen 2001-2004.
32 Interview C. Paulus, 17 mei 2005; jaarverslag 2004.

Het Art Deco-gebouw (Nationalestraat) is de zetel van het Instituut.

dene Afrikaanse landen voor de ontwikkeling van gezondheidsdiensten. In juli 1988 erkende de World Health Organization de ENOV als Collaborating Centre for Primary Health Care. In samenwerking met lokale instanties verzorgen ze de wetenschappelijke begeleiding bij het opzetten van gezondheidssystemen in Latijns-Amerika en Azië (Thailand). In het verlengde van deze taak verleende het Instituut haar medewerking aan onderwijsprogramma's in ondermeer Bolivië, Ecuador, Peru, Malawi en Ivoorkust.[33]

Toen in 1999 het Instituut toetrad tot het Europees netwerk voor opleiding en internationale gezondheidszorg (TropEdEurope), dat zelf samengesteld was uit een consortium van 26 instituten voor tropische geneeskunde, betekende dit een belangrijke stap in de verdere internationalisering van het onderwijs. Het huidige aanbod voorziet in postgraduaat- en mastercursussen, naast doctoraatsopleidingen en kortere opleidingen over uiteenlopende onderwerpen. De drie masters leiden op tot respectievelijk Master of Public Health, Master of Sciences in Disease Control en Master of Sciences in Tropical Animal Health. Het curriculum voor artsen, dierenartsen, apothekers en biomedici werd in 2005 omgevormd tot een postgraduaat in Tropical Medicine and International Health. Daarnaast is er het homoloog onderwijs voor verpleegkundigen en vroedvrouwen en een cursus in de menselijke en diergeneeskundige mycologie voor belangstellenden.[34]

33 We raadpleegden de hoofdstukken van P. Gigase en H. Van Balen (Het Departement Volksgezondheid); L. Eyckmans, 'De evolutie van het onderwijs aan het Instituut voor Tropische Geneeskunde', *Bulletin des séances Académie Royale des Sciences d'outre-mer = Mededelingen der zittingen Koninklijke Academie voor Overzeese Wetenschappen* 34:3 (1988) 519-523; A. De Muynck, P. Janssens & B. Ribera, 'Cenetrop: a Novel Concept of Bilateral Co-operation. Are there Lessons to Be Learnt?', *Bulletin des séances Académie Royale des Sciences d'outre-mer = Mededelingen der zittingen Koninklijke Academie voor Overzeese Wetenschappen* 45:3 (1999), 347-370; P. Gigase. 'Past, Present and Future of the 'Prince Leopold' Institute of Tropical Medicine, Antwerpen, Belgium', *Tropical Medicine* 34 (1992) 145-152.

34 Jaarverslag 2004.

In het honderdjarig bestaan van de instelling werden meer dan veertig lessencycli gedoceerd in drie talen. Meer dan 7000 universitairen volgden de lessen, samen met meer dan 10.000 paramedici, verpleegkundigen en vroeger ook gezondheidsagenten en missionarissen. Wat het wetenschappelijk onderzoek aangaat was directeur P. Janssens de eerste om interdisciplinaire samenwerking te stimuleren en nieuwe labo's (serologie en neuropathologie) in het leven te roepen. De overeenkomst van specialisten uit Congo na 1960 bracht nieuwe kennis en ervaring waar het Instituut maar ook Janssen Pharmaceutica gebruik van maakten. In 1976 kon Janssens een mooie balans voorleggen: 15 onderzoeklabo's en 22 assistenten met doctoraat in voorbereiding. Onder Eyckmans kreeg de departementale structuur meer vorm en een eigen budget met de departementen Volksgezondheid, Microbiologie, Parasitologie, Diergeneeskunde en later het departement Klinisch Onderzoek. Eind vorige eeuw zijn de internationale contacten en samenwerkingsverbanden sterk geïntensifieerd rond zes ziekten: aids, tuberculose, slaapziekte, leismaniasis, zoonoses en theileriosis. Daarnaast werkt het departement Volksgezondheid aan het onderzoek naar modellen en strategieën rond gezondheidsbeleid in ontwikkelingslanden.

In 1976 brak het Ebola virus uit in de streek van Yambuku (Congo). Vermits de laboratoriuminfrastructuur te Antwerpen onvoldoende veiligheid kon waarborgen werden stalen verzonden naar Porton Down (UK) en de Centers for Disease Control Atlanta (USA). Toen het virus geïsoleerd was werden Stefaan Pattijn, Peter Piot (*1940) en Guido der Groen (*1942) gevraagd lid te worden van een internationale medische commissie om deze epidemie te bestrijden. Hierbij voegde zich enkele jaren later de strijd tegen aids. Het Instituut verwierf op dit domein wereldfaam, dankzij P. Piot en zijn medewerkers. De externe audit evalueerde in 2001 het onderzoek terzake als volgt: 'The Department of Microbiology as a whole, trough its laboratory and fieldwork, is of true international level and definitely belongs to the top 20% worldwide'. Sinds enkele jaren leidt het Instituut meer dan 200 onderzoekprojecten gefinancierd door de Europese Commissie, WHO, Unaids, de Damiaanfundatie, Artsen zonder Grenzen en nationale organismen (DGIS e.a.).[35] Vergeten we tenslotte niet het dienstbetoon dat door het ziekenhuis wordt geleverd.[36] Vanaf 1970 was het aantal consultaties opnieuw gestegen met een toename van de vaccinaties en het klinisch biologisch onderzoek (circa 80.000 analyses per jaar). In 1980 begon Piot raadplegingen voor aids-patiënten. De financiële situatie van de kliniek, al jaren deficitair, woog zwaar op de begroting van het Instituut. Toen in 1986 de regering besliste klinieken met minder dan 90 bedden te sluiten, werd een overeenkomst gesloten met het Universitair Ziekenhuis Antwerpen. Laboratorium en consultaties bleven, maar de bedden verhuisden. Tussen 2001-2005 registreerde men meer dan 1650 HIV-besmettingen. Daarnaast hadden meer dan 1200 diagnosen plaats van besmettelijke ziekten (2004). Belangrijk zijn ook de uitgebrachte reisadviezen. In 2004 telde men circa 13.700 raadplegingen voor reisadvies en 30.445 vaccinaties. Het laboratorium dat verantwoordelijk is voor het opvolgen van de practica in parasitologie, bacteriologie en hematologie in het onderwijs werkt vooral met stalen van de poliklinische raadpleging en opnamen in het UZA. Met meer dan 500.000 onderzoeken

35 We steunen op de hoofdstukken van D. Le Ray, S. Geerts en G. van der Groen. Verder: P.G. Janssens, 'Een halve eeuw tropische geneeskunde', *Bulletin des séances Académie Royale des Sciences d'outre-mer = Mededelingen der zittingen Koninklijke Academie voor Overzeese Wetenschappen* 40:2 (1994) 243-270. *Third European Report on Science and Technology* (2003), zie: www.insinet.com. Onderzoek verricht door de bibliothecarissen D. Schoonbaert, V. Demedts en G. Roelants.

36 Hoofdstuk over het dienstbetoon door P. Gigase.

(2004) en steun aan de uitbouw van labo's in de tropen heeft het Departement Klinische Wetenschappen een centrale plaats veroverd in onderwijs, research en dienstbetoon.

Besluit

Het verschijnen van instituten voor tropische geneeskunde in Europa was een zaak van de toenmalige koloniale mogendheden. Dit initiatief dient geplaatst te worden tegen de achtergrond van de wetenschappelijke vooruitgang inzake de geneeskunde en de verdere verkenning van de binnenlanden in het zuidelijk halfrond. Voor België zijn enerzijds de ambities van koning Leopold II en anderzijds de rampzalige gevolgen van de slaapziekte, die de exploitatie van de Afrikaanse wingewesten in gevaar brachten, de sleutels voor het begrijpen van de organisatie van een specifieke opleiding in de tropische geneeskunde.

Het strijdpunt of Brussel dan wel Antwerpen de vestigingsplaats zou worden, had alles te maken met de Belgische politieke context. Brussel was het machtscentrum van het land. Naar het voorbeeld van andere landen had een havenstad de voorkeur moeten wegdragen. De tussenkomst van het koningshuis in de persoon van de latere vorst Leopold III was een onmisbare schakel in de uitbouw van een instituut te Antwerpen. Tevens droeg de steun van de provincie en de stad Antwerpen in niet geringe mate bij tot de realisatie van het project. In de aanvangsjaren was de vermaarde Liverpool School of Tropical Medecine een inspirerend voorbeeld.

Het honderdjarig bestaan van het Instituut voor Tropische Geneeskunde kan opgedeeld worden in twee delen: een koloniale fase tot 1960, nogmaals opgedeeld in een Brusselse en een Antwerpse periode, die in 1933 van start ging, en een fase van geleidelijke internationalisering daarna. Toen het Ministerie van Koloniën bij de onafhankelijkheid van Congo ophield te bestaan, stond directeur Janssens voor de loodzware opdracht een nieuwe koers uit te zetten. Hij en zijn opvolgers slaagden erin de werkingsmiddelen stapsgewijze te verhogen dank zij meer overheidssteun, samenwerking met universiteiten en internationale organisaties en het aantrekken van externe fondsen voor wetenschappelijk onderzoek. Het valt ook op dat sinds de aanvang in 1906 slechts zes directeuren de leiding hebben gehad. Daarenboven zijn er sinds de oprichting van de Raad van Bestuur slechts drie voorzitters geweest. Dit alles versterkte de continuïteit in het beleid. De samenstelling van deze Raad met prominenten uit de politieke, economische en wetenschappelijke wereld stond borg voor een efficiënte ondersteuning en vervult vandaag nog steeds getrouw deze opdracht.

De onderwijsprogramma's werden aangepast aan de noden van de studenten en de toestand overzee. Meer dan 7000 universitairen volgden tot nu toe de lessen; meer dan 10.000 verpleegkundigen ontvingen een specifieke opleiding. Een nieuwe generatie studenten, waaronder een stijgend aantal buitenlanders, bekwaamden zich aan het Instituut. Op het vlak van research werd baanbrekend werk verricht in de bestrijding van malaria en slaapziekte. De successen in het onderzoek naar aids bezorgden het Instituut terecht een wereldfaam. Ook het Departement Volksgezondheid verdient hier een vermelding voor zijn innoverend werk. Vermelden we nog dat het Departement Klinische Wetenschappen instaat voor consultaties en bijhorend labo-onderzoek en advies aan reizigers naar tropische landen. Recente internationale audits bestempelen het Prins Leopold Instituut als 'the best in Europe'.

SUMMARY

The Prince Léopold Institute for tropical medicine in Antwerp: an overview
The struggle against the sleeping sickness in Congo was the major reason for the opening of a School of Tropical Medicine (1906). The edition of new statutes in 1931 at the moment of the transfer to Antwerp conformed the autonomous and neutral character of the Institute. On the other hand, as the person responsible to the community represented by the Ministery of Colonies and – later – the Ministery of Education, she had to publish an annual report on their activities and finances.After the independence of the colony (1960) the teaching and research policy accentuated development aid, and in particular the fight against tropical disease (malaria, sleeping sickness, leishmaniasis ...) and HIV (AIDS and Tuberculosis). The Institute delivers postgraduate and master's degrees. Each year, two hundred doctors and nurses attend its classes, and around a hundred students from over the world prepare for their medical degree. The Institute of Tropical Medicine in Antwerp is a 'center of excellence' and an important component in an international network that aims for 'Health for All'.